

แนวทางในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ
ของหน่วยงานจังหวัดอุบลราชธานี

Guidelines for developing Strategic Plans and Budgets for Elderly
Operations of Agencies in Ubon Ratchathani Province

อรัทัย เลียงจินดาถาวร

Orathai Liengjindathawron

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University

Orathai.lieng@gmail.com

Received: July 2, 2021

Revised: September 29, 2021

Accepted: September 30, 2021

บทคัดย่อ

ผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานี ถึงแม้จะได้รับการการคุ้มครอง ส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ ด้วยนโยบายต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักประสบปัญหาหลายประการ งานวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของหน่วยงาน จังหวัดอุบลราชธานี และศึกษาแนวทางในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และงบประมาณด้านผู้สูงอายุของ หน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์และงบประมาณ ของหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 6 หน่วยงาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน และแผนพัฒนา ท้องถิ่น โดยกำหนดโครงการและจัดสรรงบประมาณในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ แต่ โครงการและงบประมาณที่จัดสรรนั้น มีจำนวนและสัดส่วนที่น้อยมาก มีค่าเฉลี่ยระหว่างร้อยละ 0.17-6.54 ของงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานในแต่ละปี และ 2) แนวทางในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และ งบประมาณ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการดูแล ให้บริการและคุ้มครอง ผู้สูงอายุ โดยกำหนดโครงการและจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการ เตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ นอกเหนือจากโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่มี สัดส่วนงบประมาณมากที่สุด

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ แผนยุทธศาสตร์ งบประมาณ จังหวัดอุบลราชธานี

Abstract

The elderly in Ubon Ratchathani province, although they are protected and enjoy the rights in policies, still experience a number of problems. The research aimed to analyze

the strategic plans and budgets provided for elderly managed by the government offices in Ubon Ratchathani province and to investigate directions to develop the plans and budgets by employing qualitative method to analyze the strategic plans and budgets managed by six government offices in the province.

The results revealed that (1) The Provincial Office of Social Development and Human Security, the Provincial Office of Public Health and the Local Government Organizations have made strategic plans and local development plans. The projects and allocated budget were meant for the elderly. However, the budget allocated was relatively small, averaging 0.17 to 6.54% of the annual budget. (2) As regards the further development, the local administrative should play a more active role in providing care, service and protection for the elderly. The budget for the elderly should be raised, especially for the preparation of the population.

Keywords: Elderly, Strategic plan, Budget, Ubon Ratchathani Province

บทนำ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยในปัจจุบัน ที่มีประชากรสูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งสัดส่วนและจำนวน ประเทศไทยกำลังจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มีมากถึงร้อยละ 20 ในปี 2565 นี้ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ 2563) และคาดว่าจะเป็สังคมสูงวัยระดับสุดยอดในอีกไม่ถึง 20 ปีข้างหน้า เมื่อประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนถึงร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมด อีกทั้งอายุเฉลี่ยของผู้สูงอายุมิแนวโน้มสูงขึ้น ในปี 2564 อายุของคนไทยโดยประมาณจะอยู่ที่ 85 ปี (กรมกิจการผู้สูงอายุ 2564) สถานการณ์เช่นนี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้สูงอายุเอง และกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และระบบบริการสาธารณะต่าง ๆ รวมถึงการดูแลสุขภาพและสวัสดิการของผู้สูงอายุ ด้วยเหตุที่ผู้สูงอายุเป็นประชากรที่มีคุณค่า มีคุณูปการต่อประเทศ และมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางด้านสังคมและเกี่ยวข้องกับภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศ จากสถานการณ์และความสำคัญดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยออกกฎหมายและจัดตั้งหน่วยงานและกองทุนผู้สูงอายุ อาทิ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (พ.ศ. 2545-2564) เป็นต้น (กองกิจการผู้สูงอายุ, 2559)

สาระสำคัญส่วนหนึ่งของนโยบายกำหนดให้มืองค์กรรองรับเพื่อให้มีระบบการบริหารจัดการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมศักยภาพ คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคมของประเทศไทย โดยองค์กรหลักรองรับเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่ถูกจัดตั้งขึ้น ได้แก่ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่รับผิดชอบภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาระบบบริหารจัดการ การพัฒนาแผน มาตรการ กลไก นวัตกรรมในการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครอง พืทักษ์สิทธิผู้สูงอายุให้เข้าถึงระบบสวัสดิการสังคมที่มีประสิทธิภาพ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่เกี่ยวกับ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอน ได้แก่ การจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สวัสดิการสถานสงเคราะห์คนชราและศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ และกิจกรรมในชุมชนที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอีกหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานประกันสังคม กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมสุขภาพจิต กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานประกันสุขภาพ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ กรมพัฒนาชุมชน และกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น

จึงเป็นบทบาทสำคัญของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายของนโยบายผู้สูงอายุของประเทศ โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เกี่ยวกับผู้สูงอายุและนำไปสู่การบริหารจัดการและให้บริการที่มีประสิทธิภาพ สำหรับจังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรที่รวดเร็ว มีประชากรทั้งหมดจำนวน 1,869,633 คน มีผู้สูงอายุจำนวน 288,746 คน คิดเป็นร้อยละ 15.37 ของประชากรทั้งหมด และพบว่า มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้สูงอายุมากที่สุดอยู่ใน 5 อำเภอ ดังแสดงในตารางที่ 1 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557. ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย 2562. ออนไลน์)

ตารางที่ 1.1 ข้อมูลผู้สูงอายุจังหวัดอุบลราชธานี

อันดับที่	อำเภอ	จำนวน ผู้สูงอายุ(คน)	ผู้สูงอายุที่เป็นโรค เรื้อรัง (คน)	ผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองไม่ได้ (คน)
1	ตระการพืชผล	21,202	4,889	233
2	เดชอุดม	15,371	3,052	96
3	เขื่องใน	15,056	2,979	103
4	วารินชำราบ	11,867	2,617	201
5	เมืองอุบลราชธานี	10,715	2,985	143

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย 2559.

ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ถึงแม้ผู้สูงอายุจะได้รับการการคุ้มครอง ส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุด้วยนโยบายต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับจังหวัด ท้องที่ และท้องถิ่น แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาหลายประการ ทั้งผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย มีภาวะพึ่งพิง ขาดที่พึ่ง และขาดความอบอุ่น ซึ่งในจำนวนผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานีทั้งหมด 218,281 คน มีผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรัง จำนวน 34,178 คน คิดเป็นร้อยละ 15.65 และผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองไม่ได้ จำนวน 1,863 คน คิดเป็นร้อยละ 0.85 ดังนั้น เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีในการดำรงชีวิตในบั้นปลาย การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานี การจัดสรร

งบประมาณที่เหมาะสมเพียงพอ และประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จากการศึกษที่ผ่านมาในประเด็นยุทธศาสตร์ งบประมาณ และแนวทางการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานี ยังไม่มีการศึกษาโดยตรงมาก่อน ด้วยความสำคัญดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ จังหวัดอุบลราชธานี และศึกษาแนวทางในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ทั้งในระดับจังหวัดและท้องถิ่นให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการให้บริการของภาครัฐต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของหน่วยงาน จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของหน่วยงาน จังหวัดอุบลราชธานี

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) และองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ใช้คำในภาษาอังกฤษของผู้สูงอายุว่า Older person หรือ elderly person และให้นิยามผู้สูงอายุ หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศไทย "ผู้สูงอายุ" ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย เป็นวัยเกษียณที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกายไปในทางเสื่อมถอย และยังคงต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุประสบกับปัญหาในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมถึงด้านเศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการช่วยเหลือดูแลทั้งจากครอบครัว บุตรหลาน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556; สุรพล ชยภพ, 2552; บรรลุ ศิริพานชิน, 2540)

2. แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 ให้ความสำคัญต่อ “วงจรชีวิต” และความสำคัญของทุกคนในสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 ประเด็นสำคัญและ 5 ยุทธศาสตร์ (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2553) ดังนี้

ประเด็นสำคัญ

1) ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี คือ (1) มีสุขภาพที่ดีทั้งกายและจิต (2) ครอบครัวมีสุข สังคมเอื้ออาทร อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ปลอดภัย (3) มีหลักประกันที่มั่นคงได้รับสวัสดิการและการบริการที่เหมาะสม (4) อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและมีส่วนร่วมในครอบครัว ชุมชน และสังคม และ (5) มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

2) ครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักที่มีความเข้มแข็ง สามารถให้การเกื้อหนุนแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ

3) ระบบสวัสดิการและบริการจะต้องสามารถรองรับผู้สูงอายุให้สามารถดำรงอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพและมีมาตรฐาน

4) ทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมในระบบสวัสดิการและบริการให้แก่ผู้สูงอายุโดยมีการกำกับดูแลเพื่อการคุ้มครองผู้สูงอายุในฐานะผู้บริโภค

5) ต้องมีการดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุที่ทุกข์ยากและต้องการการเกื้อกูลให้ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างดีและต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

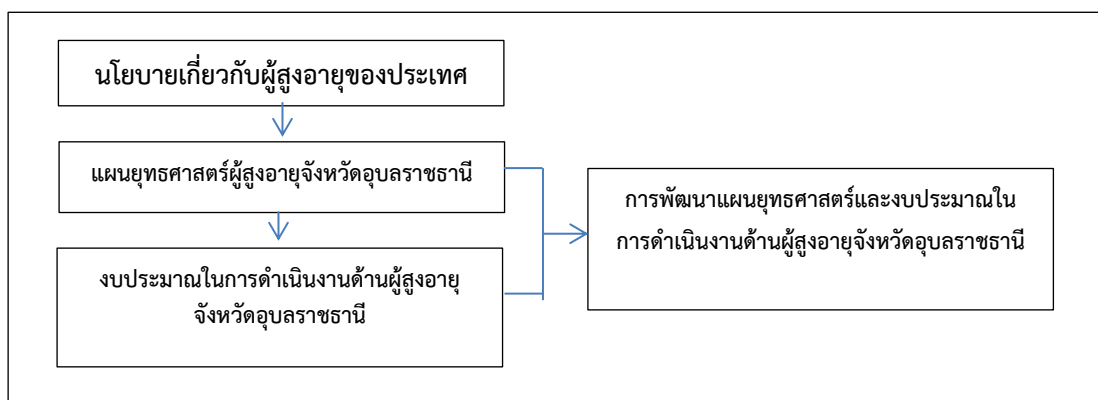
ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

ในการวิจัยนี้ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 1-4 เป็นตัวแปรในการวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์และงบประมาณด้านผู้สูงอายุของหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี และพัฒนาข้อเสนอในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ 2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ 3) ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และ 4) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยได้พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาแผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินการด้านผู้สูงอายุของหน่วยงาน จังหวัดอุบลราชธานี และศึกษาแนวทางการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินการด้านผู้สูงอายุของหน่วยงาน จังหวัดอุบลราชธานี ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้สูงอายุ เกิดการเชื่อมโยงความรู้และการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประกอบด้วย หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) หน่วยงานทั้งสังกัดส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 6 หน่วยงาน คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดอุบลราชธานี องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เทศบาลนครอุบลราชธานี เทศบาลเมืองวารินชำราบ และเทศบาลตำบลเขื่องใน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลแผนยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุจังหวัดอุบลราชธานี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2561-2564) ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2560-2564 ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี พ.ศ. 2561-2564 องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี พ.ศ. 2561-2564 เทศบาลนครอุบลราชธานี แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี พ.ศ. 2561-2564 เทศบาลเมืองวารินชำราบ และ แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี พ.ศ. 2561-2564 เทศบาลตำบลเขื่องใน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ และเอกสารการจัดสรรงบประมาณประจำปี 2561-2562 ของหน่วยงานตัวอย่าง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สร้างข้อสรุปหรือการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี

ผลจากการวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุของหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าหน่วยงานได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ กำหนดโครงการและจัดสรรงบประมาณในการขับเคลื่อนดำเนินการด้านผู้สูงอายุ ดังนี้

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักในการดูแลคุ้มครองผู้สูงอายุ ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุจังหวัดอุบลราชธานี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2561-2564) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ ออกเป็น 4 ยุทธศาสตร์ 4 กลยุทธ์ 4 แผนงาน และโครงการรวม 66 โครงการ เพื่อเตรียมความพร้อมและรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ใน 4 ปีข้างหน้า เป็นกรอบทิศทางในภาพรวมระดับจังหวัด โดยใช้งบประมาณจากหน่วยงาน ดังนี้

ตารางที่ 1 แผนยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุจังหวัดอุบลราชธานี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2561-2564)

แผนยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุจังหวัดอุบลราชธานี ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2561-2564)			
วิสัยทัศน์ “ผู้สูงวัย อยู่ดี มีสุข เข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมโดยถ้วนหน้า มีคุณค่า คลังปัญญาเมือง นักปราชญ์”			
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเตรียมความพร้อม ของประชาชนเพื่อเป็น ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ	ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและ พัฒนาศักยภาพ ผู้สูงอายุให้มีความ เข้มแข็ง	ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมพัฒนา ระบบคุ้มครองและ บริการทางสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุ	ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาการบริหาร จัดการเพื่อพัฒนางาน ระบบการบริการด้าน ผู้สูงอายุ
กลยุทธ์ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมศักยภาพ ผู้สูงอายุให้มีความ เข้มแข็ง	กลยุทธ์ 2 พัฒนาศักยภาพ ผู้สูงอายุด้านการ ทำงานและสร้าง รายได้สำหรับผู้สูงอายุ	กลยุทธ์ 3 ส่งเสริมพัฒนาระบบ คุ้มครองและบริการทาง สังคมสำหรับผู้สูงอายุ	กลยุทธ์ 4 พัฒนาระบบการบริหาร จัดการด้านผู้สูงอายุและ สนับสนุนการพัฒนาระบบ บริการด้านผู้สูงอายุ

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2560–2564 ซึ่งในปีงบประมาณ 2562 ได้กำหนดโครงการรวมจำนวน 228 โครงการ และได้จัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จำนวน 6 โครงการ งบประมาณ 2,618,670 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.09 ของงบประมาณที่จัดสรรทั้งหมด 32,360,888 บาท

องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นปี พ.ศ. 2561–2564 ซึ่งในปีงบประมาณ 2561 ได้กำหนดโครงการรวมจำนวน 374 โครงการ และได้จัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จำนวน 2 โครงการ งบประมาณ 2,500,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.17 ของงบประมาณที่จัดสรรทั้งหมด 1,481,714,150 บาท

เทศบาลนครอุบลราชธานี ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นปี พ.ศ. 2561–2564 ซึ่งในปีงบประมาณ 2561 ได้กำหนดโครงการรวมจำนวน 278 โครงการ และได้จัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จำนวน 5 โครงการ งบประมาณรวม 69,950,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.54 ของงบประมาณที่จัดสรรทั้งหมด 1,069,047,620 บาท

เทศบาลเมืองวารินชำราบ ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นปี พ.ศ. 2561–2564 ซึ่งในปีงบประมาณ 2561 ได้กำหนดโครงการรวมจำนวน 132 โครงการ และได้จัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จำนวน 2 โครงการ งบประมาณ 29,482,800 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.19 ของงบประมาณที่จัดสรรทั้งหมด 410,209,700 บาท

เทศบาลตำบลเขื่อนโน ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นปี พ.ศ. 2561–2564 ซึ่งในปีงบประมาณ 2561 ได้กำหนดโครงการรวมจำนวน 82 โครงการ และได้จัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จำนวน 2 โครงการ งบประมาณ 5,130,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.68 ของงบประมาณที่จัดสรรทั้งหมด 53,000,000 บาท

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุและสัดส่วนงบประมาณที่จัดสรรของหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี

หน่วยงาน	โครงการ	งบประมาณ ที่จัดสรร	ร้อยละต่อ งบประมาณทั้งสิ้น
1. สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด อุบลราชธานี	1. อบรมเชิงปฏิบัติการเยียวยาใจ ผู้ดูแลผู้ป่วยระยะท้าย จังหวัด อุบลราชธานี	32,900	0.10
	2. ลดจำนวนคนตาบอดจากโรคต้อ กระจกในผู้สูงอายุ จังหวัด อุบลราชธานี	22,520	0.07
	3. ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ	78,400	0.24
	4. ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ	2,425,000	7.49
	5. การพัฒนาคุณภาพงานส่งเสริม สุขภาพตามกลุ่มวัย	49,200	0.15
	6. ส่งเสริมทันตสุขภาพกลุ่ม ผู้สูงอายุ	10,650	0.03
รวม 6 โครงการ งบประมาณทั้งสิ้น		2,618,670	8.09
2. อบจ. อุบลราชธานี	1. โครงการพัฒนาศักยภาพ ผู้สูงอายุ	300,000	0.03
	2. โครงการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ จำเป็นพิเศษสำหรับคนพิการ ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส	100,000	0.01
รวม 2 โครงการ งบประมาณทั้งสิ้น		400,000	0.04
3. เทศบาลนคร อุบลราชธานี	1. ดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนคร อุบลราชธานี	300,000	0.03
	2. พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน เขตเทศบาลนครอุบลราชธานี	100,000	0.01
	3. อบรมสมาชิกชมรมผู้สูงอายุและ ทัศนศึกษาดูงาน	1,300,000	0.12
	4. จัดงานประเพณีสงกรานต์ วัน ผู้สูงอายุแห่งชาติและวันครอบครัว	250,000	0.02
	5. เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	68,000,000	6.36
รวม 5 โครงการ งบประมาณทั้งสิ้น		69,950,000	6.54

หน่วยงาน	โครงการ	งบประมาณ ที่จัดสรร	ร้อยละต่อ งบประมาณทั้งสิ้น
4. เทศบาลเมือง วารินชำราบ	1. โครงการอบรมส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ (แผนชุมชนบูรณะ, แหลมทอง) (เวทีประชาคม)	222,000	0.05
	2. เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	29,260,800	7.13
	รวม 2 โครงการ งบประมาณทั้งสิ้น	29,482,800	7.18
5. เทศบาลตำบล เชียงใน	1. โครงการส่งเสริมกิจกรรมของ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเชียง ใน สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของคนชรา คนพิการ และ ผู้ด้อยโอกาส	30,000	0.06
	2. เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	5,100,000	9.62
	รวม 2 โครงการ งบประมาณทั้งสิ้น	5,130,000	9.68

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี กำหนดโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมากที่สุด จำนวน 6 โครงการ รองลงมาคือ เทศบาลนครอุบลราชธานี จำนวน 5 โครงการ ส่วนองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เทศบาลเมืองวารินชำราบ และเทศบาลตำบลเชียงใน กำหนดโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุน้อยที่สุดคือ จำนวน 2 โครงการเท่ากัน

สำหรับสัดส่วนงบประมาณที่จัดสรรสำหรับโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่า เทศบาลนครอุบลราชธานีจัดสรรงบประมาณมากที่สุด จำนวน 69,950,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.54 ของงบประมาณทั้งสิ้น แต่มีข้อสังเกตว่า ในจำนวนนี้เป็นเงินอุดหนุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวนถึง 68,000,000 ล้านบาท มีงบประมาณที่เทศบาลจัดสรรเพียง 1,950,000 บาท รองลงมาคือ เทศบาลเมืองวารินชำราบ จำนวน 29,482,800 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.18 เป็นเงินอุดหนุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวนถึง 29,260,800 ล้านบาท มีงบประมาณที่เทศบาลจัดสรรเพียง 222,000 บาท เทศบาลตำบลเชียงใน จำนวน 5,130,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.68 เป็นเงินอุดหนุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวนถึง 5,100,000 ล้านบาท มีงบประมาณที่เทศบาลจัดสรรเพียง 30,000 บาท สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 2,618,670 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.09 และองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 400,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.04 ของงบประมาณทั้งสิ้นของหน่วยงาน

2. ความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ

ผลจากการวิเคราะห์ความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุแห่งชาติและแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุจังหวัดอุบลราชธานี

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552	แผนยุทธศาสตร์ด้าน ผู้สูงอายุจังหวัด อุบลราชธานี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2561-2564)	แผนยุทธศาสตร์ ของหน่วยงาน	จำนวน โครงการ	งบประมาณ	
				จำนวน	ร้อยละ
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเตรียมความพร้อม ของประชากร เพื่อวัย สูงอายุที่มีคุณภาพ	ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเตรียมความพร้อมของ ประชาชนเพื่อเป็น ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ	พมจ.	13	-	-
		สสจ.	-	-	-
		อบจ.	-	-	-
		ทน. อุบลราชธานี	1	1,300,000	0.12
		ทม. วารินชำราบ	-	-	-
		ทต. เชื่องโน	-	-	-
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนา ผู้สูงอายุ	ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุให้ม่ี ความเข้มแข็ง	พมจ.	20	-	-
		สสจ.	5	2,558,820	7.94
		อบจ.	2	2,500,000	0.17
		ทน. อุบลราชธานี	2	350,000	0.03
		ทม. วารินชำราบ	1	222,000	0.05
		ทต. เชื่องโน	1	30,000	0.06
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ระบบคุ้มครองทางสังคม สำหรับผู้สูงอายุ	ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมพัฒนาระบบ คุ้มครองและบริการทาง สังคมสำหรับผู้สูงอายุ	พมจ.	25	-	-
		สสจ.	-	-	-
		อบจ.	-	-	-
		ทน. อุบลราชธานี	1	68,000,000	6.36
		ทม. วารินชำราบ	1	29,260,800	7.13
		ทต. เชื่องโน	1	5,100,000	9.62
ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อ การพัฒนางานด้าน ผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ ระดับชาติ และการ พัฒนาบุคลากรด้าน ผู้สูงอายุ	ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาการบริหาร จัดการเพื่อพัฒนางาน ระบบการบริการด้าน ผู้สูงอายุ	พมจ.	14		
		สสจ.	1	49,200	0.15
		อบจ.	-	-	-
		ทน. อุบลราชธานี	1	300,000	0.03
		ทม. วารินชำราบ	-	-	-
		ทต. เชื่องโน	-	-	-
รวม			89	109,670, 820	31.30

จากตารางที่ 3 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้กำหนดยุทธศาสตร์และโครงการจำนวนมากที่สุด 66 โครงการที่สอดคล้องและครอบคลุมในทุกยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุแห่งชาติ เพื่อเป็นกรอบในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โครงการและงบประมาณด้านผู้สูงอายุของหน่วยที่เกี่ยวข้องในจังหวัดอุบลราชธานีในห้วงระยะเวลา 4 ปี ส่วนอีก 5 หน่วยงานส่วนใหญ่ กำหนดโครงการและจัดสรรงบประมาณ

ในการดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็ง จำนวน 11 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 8.25 ของงบประมาณ และยุทธศาสตร์ที่ 3 ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 23.11 ของงบประมาณ สำหรับจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ รองลงมาสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ จำนวน 2 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 0.18 ของงบประมาณ และน้อยที่สุดสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 การเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อยุติผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ จำนวน 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 0.12 ของงบประมาณ

3. แนวทางในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี

จากการวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์และการจัดสรรงบประมาณด้านผู้สูงอายุจังหวัดอุบลราชธานี และแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานีอย่างเป็นระบบ จนนำมาสู่ข้อสรุปแนวทางในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และการจัดสรรงบประมาณด้านผู้สูงอายุจังหวัดอุบลราชธานี สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและคุ้มครองผู้สูงอายุทั้งสังกัดส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญในการจัดทำยุทธศาสตร์และจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุแห่งชาติ และครอบคลุมตั้งแต่การเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อยุติผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต การคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
2. หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและคุ้มครองผู้สูงอายุทั้งสังกัดส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญในการกำหนดโครงการและจัดสรรงบประมาณในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุมากขึ้น โดยสร้างการมีส่วนร่วมและบูรณาการการดำเนินงานกับทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ประชาสังคม ชุมชน และครอบครัว
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการดูแล ให้บริการและคุ้มครองผู้สูงอายุ โดยกำหนดโครงการและจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อยุติผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ นอกเหนือจากโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนงบประมาณมากที่สุดในปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

หากพิจารณาแผนยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ถึงแม้ว่าสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ กำหนดโครงการและจัดสรรงบประมาณในการขับเคลื่อนดำเนินการด้านผู้สูงอายุ แต่โครงการและงบประมาณที่จัดสรรนั้น มีจำนวนและสัดส่วนที่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนงบประมาณทั้งหมดของหน่วยงานที่ใช้ในการดำเนินงานในแต่ละปี ซึ่งผลการศึกษามีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภิรม ฤทธิเมธาวิ (2552) โครงการวิจัยนำร่องขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมเชิงพื้นที่ พบว่า แนวคิดและกลไกการจัดสวัสดิการสังคม มาจากฐานคิดสำคัญ คือ ฐานคิดทางการเมือง ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดระบบภายนอกให้เหมาะสม โดยมีรัฐธรรมนูญ แผนพัฒนาประเทศ กฎหมายและนโยบายของรัฐเป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนผ่านระบบราชการ โดยข้อเสนอ

หลักของงานวิจัยนี้พุ่งเป้าไปที่บทบาทใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น เพื่อสวัสดิการสังคมของประชาชนคนไทยทุกคน โดยเสนอให้รัฐเข้ามาเป็นหุ้นส่วนร่วมสมทบ

โดยเฉพาะผลการศึกษาแผนยุทธศาสตร์และสัดส่วนการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพบว่า มีการกำหนดโครงการและจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอย่างมาก งบประมาณส่วนใหญ่จะจัดสรรสำหรับจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ ซึ่งผลการศึกษามีความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของ เศรษฐวิวัฒน์ โชควรรกุล (2555) ซึ่งพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปปฏิบัติ คือ (1) ภาวะผู้นำ (2) ทรัพยากรนโยบาย (3) การบริหารจัดการ (4) ความต้องการของผู้สูงอายุ (5) ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) ผลกระทบในด้านบวก คือ การนำนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไปปฏิบัติจะทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้นทั้งทางสุขภาพร่างกาย จิตใจและรายได้ ผลกระทบด้านลบคือ ปัญหาด้านความจำกัดของงบประมาณ การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องผู้สูงอายุของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีบุคลากรจำนวนน้อยไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ทั่วถึง และ 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบความสำเร็จในการนำนโยบายการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุไปปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และควรปรับปรุงการนำนโยบายไปปฏิบัติหลายด้าน ได้แก่ งานด้านงบประมาณ การบริหารบุคคล การจัดทำข้อมูลอย่างบูรณาการ และการจัดให้มีเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ

ซึ่งกระบวนการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ (บรรลุศิริพานิช 2540; ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556; สุรพล ชยภพ 2552; คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ 2553) เป็นแนวคิดสำคัญในการศึกษาแผนยุทธศาสตร์ งบประมาณ และแนวทางการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์และการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานีที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัย พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ กำหนดโครงการและจัดสรรงบประมาณในการขับเคลื่อนดำเนินการด้านผู้สูงอายุของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ ทั้งสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ควรพัฒนากลไกหลักที่จะดูแลระบบบริการผู้สูงอายุให้เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยบูรณาการยุทธศาสตร์ บุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ

2. จากผลการวิจัย พบว่า เทศบาลนครอุบลราชธานี กำหนดโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมากที่สุด จำนวน 5 โครงการ จัดสรรงบประมาณ คิดเป็นร้อยละ 6.54 ของงบประมาณ ส่วนองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เทศบาลเมืองวารินชำราบ และเทศบาลตำบลเชียงใน กำหนดโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุน้อยที่สุดคือ จำนวน 2 โครงการเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 0.04, 7.18, 9.68 ของงบประมาณตามลำดับ และส่วนใหญ่เป็นเงินอุดหนุนเบี้ยผู้ยังชีพผู้สูงอายุ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการและจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุให้เพียงพอและเหมาะสม มีมาตรการที่ชัดเจน ในการส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นกลไกหลักในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น การทำระบบข้อมูลเพื่อจำแนกกลุ่มปัญหา จัดระบบความช่วยเหลืออย่างมีคุณภาพ การระดมและจัดสรรทรัพยากรให้เป็นธรรม เป็นต้น

3. จากผลการวิจัย พบว่า สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้กำหนดยุทธศาสตร์และโครงการจำนวนมากที่สุด 66 โครงการที่สอดคล้องและครอบคลุมในทุกยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุแห่งชาติ

เพื่อเป็นกรอบในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โครงการและงบประมาณด้านผู้สูงอายุของหน่วยที่เกี่ยวข้องใน จังหวัดอุบลราชธานีในทั้งระยะเวลา 4 ปี ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีก 4 หน่วยงานส่วนใหญ่กำหนด โครงการและจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ ผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็ง จำนวน 11 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 8.25 ของงบประมาณ และยุทธศาสตร์ที่ 3 ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 23.11 ของงบประมาณสำหรับ จ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ รองลงมาสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุ อย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ จำนวน 2 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 0.18 ของงบประมาณ และน้อยที่สุดสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 การเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อวัย สูงอายุที่มีคุณภาพ จำนวน 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 0.12 ของงบประมาณเท่านั้น ซึ่งยังไม่เพียงพอและไม่ ครอบคลุมในการคุ้มครอง ดูแล และให้บริการผู้สูงอายุทุกกลุ่ม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรพัฒนาระบบและกลไกในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและคนใน ชุมชนในการกำหนดยุทธศาสตร์ การบริการและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม พัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน และศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนด้านงบประมาณให้ชุมชนดำเนินการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนาระบบและกลไกหลักที่จะดูแลระบบบริการผู้สูงอายุให้เชื่อมโยงกันอย่างมี ประสิทธิภาพ โดยบูรณาการยุทธศาสตร์ บุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดอุบลราชธานี
2. ควรศึกษาการพัฒนาระบบและกลไกในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและคนในชุมชน ในการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดสรรงบประมาณ เพื่อการบริการและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับ ผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม ตลอดจนพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมต่อการพัฒนา คุณภาพชีวิต
3. ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อบทบาทของหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง กับผู้สูงอายุและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564). *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2564, จาก <https://www.dop.go.th/th/know/15/926>
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). *ข้อมูลผู้สูงอายุจังหวัดอุบลราชธานี*. กรุงเทพฯ: กองวิชาการ สำนักงานปลัดกระทรวง และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์.
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2553). *แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552*. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ชมพูนุท พรหมภักดี, (2556). *การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

- บรรลุ ศิริพานิช. (2540). *งานผู้สูงอายุในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2562, จาก <http://www.anamaimoph.go.th/jactsheet/academic/2.2/20210.html>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2563). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563*. สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Books/736สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย+พ.ศ.2563.html>
- ภิรม ภาณุเมธาวิ. (2552). *โครงการวิจัยนำร่องขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมเชิงพื้นที่*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล. (2555). *นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์).
- ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย-Thailand Information Center. (2562). *สถิติผู้สูงอายุจังหวัดอุบลราชธานี*. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2562, จาก <http://ubonratchathani.kapook.com>
- สุรพล ขยภพ. (2552). *การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดนครราชสีมา*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).